

Orijinal Kaynak: Boruah, Bijoy. (2016, March 25). "Hilary Putnam, the Philosopher of Science Who Didn't Mind Refuting Himself", *The Wire*.

Atıf Şekli: Boruah, Bijoy. (2021, Nisan 05). "Hilary Putnam: Kendini Yalanlamaktan Çekinmeyen Bilim Filozofu", Çev. Muhammed Akbaba, *Sosyal Bilimler*, Link: sosyalbilimler.org/hilary-putnam-kimdir

Hilary Putnam: Kendini Yalanlamaktan Çekinmeyen Bilim Filozofu

Bijoy Boruah

Türkçesi: Muhammed Akbababa

Fizik ve matematik konusunda iyi bir temele sahipti ancak bilimciliğin egemenliğine şiddetle direndi ve gerçeklerin yeniden yorumlanmayı hak ettiğini düşündüğünde kendi argümanlarını açabilme yeteneğiyle biliniyordu.

20. yüzyılın en önde gelen analitik filozoflarından biri olarak tanınan Profesör Hilary Whitehall Putnam, 13 Mart 2016'da 89 yaşında öldü. 1965'ten beri burada görev yaptıktan sonra, 2000 yılında Harvard Üniversitesi'nde Cogan Üniversitesi Profesörü olarak emekli oldu.

Putnam, düşünce derinliğiyle tanınıyordu, bu öylesine bir derinlikte ki, Aristoteles'in çok yönlülüğü ile karşılaştırılıyordu. Felsefenin merkezi alanlarındaki argümanlarının çoğu kışkırtıcı bir şekilde yorumlanır ve canlı bir şekilde sunulur. Bu tür katkılar, son birkaç on yılda felsefi düşüncenin karakterini kökten değiştirilmiş pozisyonlar ve yeni kavramsal hareketlerle değiştirdi. Onu en iyi tanımlayan şey, tam da kendi kendini sorgulama tutkusu ve felsefenin ebedi sorunlarına ilişkin fikrini değiştirmeye istekli olması nedeniyle dogmatizme karşı bağımsızlığıdır.

Putnam, metafizik, epistemoloji, matematik felsefesi, fizik felsefesi, dil felsefesi, akıl felsefesi, etik ve değer teorisi konularını kapsamlı bir şekilde inceledi. Entelektüel kariyeri, diğer üç matematikçiyle birlikte, David Hilbert'in onuncu probleminin çözümü için çalışmakla başlar. Ve Martin Davies ile birlikte, Boole Tatmin Problemi için Davies-Putnam algoritmasını geliştirdi.

Putnam bilim felsefesinde bilimsel gerçekçiliğe, bilimin teorik iddialarının gerçekliği tarif etmek olarak alınması gerektiği inancına, bilimin evrendeki şeylerin gerçek tanımlarını üretmeyi amaçladığı görüşüne katıldı. Bu gerçekçi konum, onun "mucize yoktur argümanı" (kendi sözleriyle) "gerçekçilik, bilimin başarısını bir mucize yapmayan tek

felsefedir” iddiasıyla desteklenmektedir. Ampirik tahmin ve doğanın karmaşık nedensel kontrolündeki olağanüstü başarılı bilimsel teorileri açıklayan şey gerçeklik hakkındaki gerçeğe yaklaşımları olmasaydı bir mucize olurdu.

Putnam fizik ve matematikte çok iyi bir temele sahip olmasına rağmen, tüm gerçek bilginin nihayetinde doğa bilimlerinin bilgisine indirgenebileceği görüşüne yaslanan ‘bilimciliğin’ egemenliğine şiddetle direndi. Bu direnç onun mantıksal pozitivizm eleştirisiydi, buna göre bilginin yegâne temeli, bilimsel olarak doğrulanabilen şeydir. Aslında Putnam, Harvard’da etik, estetik ve dinden gelen bilgeliği ele alan “Bilimsel Olmayan Bilgi” başlıklı bir ders vermişti.

Olgu-Değer Karmaşası

Bilimcilik, bilimin bilişsel geçerliliğinin nesnel gerçeklere mutlak bağlılığına bağlı olduğu ve dolayısıyla bilimin *değerden bağımsız* olduğu şeklindeki ortodoks inancı içerir. Bu ortodoksluğa karşı Putnam, bilim söyleminde olgu-değer karmaşasında ısrar ediyor. Farklı teoriler ve paradigmlar arasında seçim yaparken, bilim insanının seçimi sadece çıplak gerçeklere değil, aynı zamanda açıklayıcı basitlik ve teorik zarafet gibi değerlere de dayanmaktadır.

Putnam için, etik ve politika gibi konularda olgu-değer karmaşası doğrudur. Etik ve politik yargılar, değer yargılarının kendilerinin olgusal iddiaları içerdiği kadarıyla, yalnızca değerlendirici iddialarla değiştirilemezler. Örneğin, belirli bir adayın yozlaşmış olduğu yönünde etik-politik bir yorum yapılırsa, yorum sadece bir değer eleştirisi yargısına değil, aynı zamanda adayın faaliyetleri ve tutumları hakkındaki gerçeklere dayanmaktadır.

Putnam, David Hume’dan bu yana çağdaş analitik felsefeye kadar, felsefede böylesine endemik olan olgu-değer ikilemini reddetmesiyle öne çıkmış olsa da zihin ve beden, anlam ve hakikat, bilgi ve şüphecilik gibi temel konularda birçok orijinal fikirle ünlüydü. Zihin felsefesinde, bir zihinsel durumun, bir sistemin duyusal girdisi ve davranışsal çıktısı ile içsel bir durum arasındaki ilişki açısından tanımlanması gerektiği şeklindeki işlevselci görüşle ünlüydü. Başka bir deyişle, zihin olmak, girdi-çıkıtı ilişkisi kompleksindeki *işlevsel* rolleri nedeniyle oldukları gibi içsel durumlara sahip olmak olarak anlaşılmalıdır.

Putnam, anlam teorisiyle fazlasıyla tanınmıştı —buna göre dildeki anlam, fikirler ve zihinsel imgeler gibi iç zihinsel durumlar açısından açıklanamaz. “Anlam yalnızca kafada değildir.” söylemiyle bunu ortaya koyar. Daha ziyade, bir sözcükle kastettiğimiz, önemli ölçüde onun dış dünya ile olan nedensel ilişkisi tarafından belirlenir. Bu teori ünlü anlamsal dışsalcılık olarak bilinir; şüpheciliğe karşı bilginin olasılığı için bir argüman hâline gelen aynı teoriydi. Dildeki anlamlar konusunda dışsalcılık doğruysa, dış dünya hakkında bilgi-iddialar olduğu iddia edilen algısal dilin anlamları için de doğrudur.

Fıçıdaki Beyin

Anlam ve bilgi bağlamında Putnam'a en çok alıntı yapılan iki felsefi düşünce deneyi, "İkiz Dünya" ve "Fıçıdaki Beyin" (BIAV — Brain in a Vat) vakasıdır. İkinci düşünce deneyi, epistemolojik şüpheciliğin altını oymak için epistemolojik dışsallığı ifade etmede istismar edilir. BIAV argümanı, beyninizin vücudunuzdan çıkarıldığı ve bedensiz organı canlı tutan besleyici sıvılar içeren bir fıçıya yerleştirildiği şeklindeki bilim-kurgusal varsayıma dayanır. Beyin daha sonra, programı beyni uyaran elektriksel dürtüler üreten bir süper bilgisayara bağlanır ve bu da tamamen normal bir senaryonun yanlısamalarını, mesela önünüzdeki bir ağacın görüntüsünü yaratır.

Eğer bir BIAV iseniz, o zaman ağaç deneyiminiz niteliksel olarak normal ağaç algılayandan ayırt edilemez. Ancak, bir ağaçla ilgili olarak bilgisayar kaynaklı deneyiminizin bir *ağaç* deneyimi *olmadığı* açıktır, çünkü BIAV durumunda ağaç yoktur. Ve eğer BIAV durumu kavranabilirse ve şu anda bir BIAV *olmadığınızı* bilmenin bir yolu yoksa, önünüzde bir ağaç olduğunu bilme iddianız sadece bir ağaç illüzyonudur. Bu epistemolojik şüpheciliğin argümanıdır.

Putnam'ın şüpheciliği çürütmesi, BIAV argümanının zorunlu olarak yanlış olduğunu, çünkü kendi kendini çürüttüğünü göstermesine dayanır. Eğer ben fıçıdaki bir beyin isem, o zaman benim "beyin" veya "fıçı" sözüm beyne veya bir fıçıya atıfta bulunmaz çünkü bu ifade nedensel olarak ne beyne ne de fıçılara bağlıdır. Bu argüman Putnam'ın anlamsal dışsallığından, yani bir kelimenin anlamının dış dünyayla olan ilişkisine göre belirlendiğinden kaynaklanır. Şimdi, eğer fıçıdaki bir beyin olduğum doğruysa, o zaman 'Ben fıçıdaki bir beyinim' cümlesi yanlıştır çünkü buradaki 'beyin' ve 'fıçı' beyinlere ve fıçılara atıfta bulunmaz (bunların görselleştirilmiş hâlidir). Putnam bu nedenle, BIAV argümanının epistemolojik şüpheciliği savunmak için önemsiz olduğu sonucuna varır.

Daha çok Bertrand Russell ve William James'e benzer şekilde, Putnam, geleneksel olarak insan yaşamına rehberlik etme, düzenleme ve ilham verme rolünü yeniden ortaya koyan felsefe imajını tercih etti. Son çalışmalarından dördü — *Realism with a Human Face* (1990), *Words and Life* (1994), *Jewish Philosophy as a Guide to Life: Rosenzweig, Buber, Levinas and Wittgenstein* (2008) ve *Philosophy in the Age of Science: Physics, Mathematics and Skepticism* (2012) — bu imaja tanıklık eder.

Putnam'ın Cambridge, Massachusetts'te bir komünde yaşamış olması ilginç ve oldukça sıra dışı. 1960'ların ve 1970'lerin Amerikan Sivil Haklar Hareketi'nin aktif bir destekçisiydi ve Vietnam'daki Amerikan askeri müdahalesine karşı çıkan hareketler örgütledi. Harvard'da, resmi Fakülte Danışmanı sıfatıyla Demokratik Toplum Öğrencileri ile bir ilişki kurmuştu ve Komünist Parti'nin bir kolu olan İlerici İşçi Partisi'ne katıldı.

Putnam'ın Hindistan'la olan akademik ortaklığı söz konusu olduğunda, hayatının son Skype konuşmasını 2015 yılında Mumbai, Indian Institute of Technology'de Hilary

Putnam'ın felsefesi üzerine düzenlenen uluslararası bir konferansta 'Düşünce ve Dil' başlığıyla yapmış olması da kayda değerdir.

Putnam'ın akademik kariyeri, temel görüşlerini gözden geçiren ve hatta onları yeni bir bakış lehine reddeden, sürekli özeleştirme ve entelektüel huzursuzluk ile şekillenmiştir. Putnam, fikrini değiştirdiği için bazı eleştirmenler tarafından alay konusu edildiğinde kendinden emin bir şekilde yanıt verdi: "Bir filozofun işi, bir X görüşü üretmek ve mümkünse, Bay X veya Bayan X görüşü olarak tanınmaktır."

Putnam'ın ölümüyle hazırlanmış iki çarpıcı anma yazısı alıntılanmayı hak ediyor. Chicago Üniversitesi'nden Martha Nussbaum, *Huffington Post*'ta Putnam'ın "bu ulusun ürettiği en büyük filozoflardan biri" olduğunu yazdı. Onu "yaratıcı ve temel katkıları" kapsamında Aristoteles ile karşılaştırdı. Putnam'ın Philadelphia'daki lise arkadaşı olan MIT'den Noam Chomsky, onun için "şimdiye kadar karşılaştığım en iyi zihinlerden biri" diyerek ona iltifat etti.

Gerçekten de özellikle dünya felsefi topluluğu ve genel olarak entelektüeller, geçen yüzyılın Batı'da ürettiği en verimli ve çok yönlü zihinlerden biri olan Putnam'ı özleyecektir.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler meselelerine yoğunlaşan, gönüllülük odaklı, açık erişim, akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını, ekibimizde gönüllü olarak görev almak için sosyalbilimler.org/basvuru sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da [@sosbilorg](https://www.facebook.com/sosbilorg) kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde *sosyalbilimler.org*'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

sosyalbilimler.org'da yayımlanan metin, video ve podcastlerin paylaşıldığı Telegram grubuna t.me/sosbilorg adresinden katılabilirsiniz.